

Radioilmaisun historiaa

Pekka Gronow: Kahdeksas taide. Suomalaisen radioilmaisun historia 1923–1970. BTJ Finland 2010. 431 s.

Suomalaisen etnomusikologian ja äänitetutkimuksen pioneeri sekä

pitkäaikainen Yleisradion äänitearkistojen päällikkö Pekka Gronow on kirjoittanut maassamme ensimmäisen radion puheilmaisun historiikin. Gronow kertoo saatesanoisaan, että vaikka (yleis)radiotoiminnan historiaa onkin tutkittu, aiemmissa tutkimuksissa ei ole juurikaan käsitelty ohjelmien tekotapoja. Teos onkin syntynyt sivutuotteena Gronowin vetämästä pitkäaikaisesta projektista, jonka puitteissa digitoitiin Yleisradion mittava ääniarkisto.

Tämä tausta selittää myös kaksi keskeistä teoksen rajausta. Ensinnäkin radioilmaisun historia tarkoitaa tässä teoksessa nimenomaan yleisradioilmaisun historiaa, sillä tutkimus päättyy vuoteen 1970. Kaupalliset radiothan aloittivat toimintansa Suomessa vasta vuonna 1985, ellei huomioon oteta 1960-luvun alun ”merirosvordiaita”. Toinen rajaus on musiikki-ohjelmien sulkeminen pois tarkastelusta, minkä vuoksi tutkimus käsittelee ainoastaan puheohjelmia.

Teoksen alussa Gronow käsittelee napakasti ja monipuolisesti suomalaisen ja erityisesti eurooppalaisen radiotoiminnan taustahistorian. Käsiteltäviä aiheita ovat muun muassa tekniikan kehitys sekä viestintäpolitiikka. Gronow asettaa nämä seikat myös laajempaan viitekehukseen eli osaksi yleisempiä poliittisia ja yhteiskunnallisia virtauksia. Esimerkiksi toisella maailmansodalla oli keskeinen merkitys suomalaisen radiotoiminnan kehitykselle. Omat lukunsa saavat myös Yleisradion vaiheet ja sen yritys-kulttuurin muuttuminen ajan mittaan.

Teoksen varsinaisen pihvin muodostavat kaksi päälukua, joista toinen on omistettu esitelmille ja selostuksille ja toinen radioteatterille. Molempien osalta Gronow tarkastelee erikseen suomen- ja ruotsinkielisen toiminnan kehitystä, mikä nostaa esiin kiinnostavia seikkoja myös tämän päivän kielikeskustelun kannalta. Gronow peilaa

radioilmaisun, ”kahdeksannen taiteen”, suhdetta myös muihin taiteen lajeihin. Erityisen kiinnostavia ovat huomiot elokuvan ja radion yhtäläisyyksistä.

Puheohjelmien osalta Gronow piirtää yksityiskohtaisten ja havainnollistavien esimerkkien kautta selkeän kaaren paperinmakuisen puheilmaisun muuttumisesta henkilökohtaiseen läsnäoloon, joka loi kirjaimellisesti kuulokuvia koko kansalle ennen television 1960-luvulla alkanutta valtakautta. Puheilmaisun historia on myös henkilöhistoriaa, sillä Gronow kuvaa kehitystä keskeisten radiopersonallisuuksien ja -johtajien kautta. Selostajat muuttuivat ajan mittaan juontajiksi, ja selostukset radion ominaisimpia piirteitä hyödyntäviksi feature-ohjelmiksi. Sen sijaan radion alkuvaiheen reaaliaikainen ohjelmavirta teki paluun vasta kaupallisen radion myötä 1980- ja 1990-luvulla.

Kuunnelmien osalta Gronow kertoo yllättyneensä niiden määräästä, sillä arkistosta löytyi yli 10 000 kuunnelmaa. Kuunnelmien tekijöinä ovat toimineet miltei kaikki tunnetuimmat suomalaiset kirjailijat, ohjaajat ja näyttelijät. Ajan mittaan radioidusta teatterista tuli radioteatteria, jossa hyödynnettiin radion ilmaismahdollisuuksia kuten äänen syvyysspektiiviä, erilaisia tilavaikutelmia, äänitehosteita ja myöhemmin aikoina stereokuvaa. Eräänlainen teknisten mahdollisuuksien kokeilun huipentuma oli kvadrofoninen eli nelikanavainen kuunnelma ”Lentäjät” vuodelta 1984.

Teoksen loppuosaan sisältyvät asiasta kiinnostuneille hakemistot selostuksista ja muista puheohjelmista sekä radiokuunnelmista vuosilta 1938–1970. Tätä aikaisempia tallenteita ei pääsääntöisesti ole enää olemassa. Tutkimuksen käytökelpoisuutta lähde-teoksena lisäävät erilaiset henkilö- ja asiahakemistot.

Gronow on pystynyt tiivistämään monitahaisen ilmiön loogiseen ja helppolukaiseen muotoon, ja tekstistä käy ilmi kirjoittajan syvä perehtyneisyys ja kiintymys aiheeseensa. Hänen taustojaan tunte-mattakin käy ilmi, että kirjoittaja tuntee Yleisradion historian ja erityisesti sen yritys-kulttuurin kuin omat taskunsa.

Eläväiset ja mielenkiintoiset esimerkit houkuttelevat hakeutumaan Yleisradion Elävän arkiston pariin kuuntelemaan kirjassa mainittuja ohjelmia ja kuunnelmia, vaikka kyse onkin pitkälti kadonneesta (ääni)maailmasta. Ihannetilanteessa kirjan mukana olisi ollut hauska saada ainakin näytteistä koostuva äänitallenne. Teoksen arvoa lisää sen ydinaiheen, puheilmaisun asettaminen luontevasti erilaisiin viitekehysiin. Tämän vuoksi Gronowin kirjaa voi suositella lämpimästi niin taiteen, viestinnän, sosiologian kuin tekniikan-kirjallisuuden harrastajille ja tutkijoille.

– JARI MUIKKU